

ЗАМАНАУИ ЭКОЛОГИЯЛЫҚ ДИСКУРС ЕРЕКШЕЛІГІ

*Куанышбаева А.Н.¹, Махпиров В.У.²

¹* докторант, Абылай хан атындағы ҚазақХҚжәнеӘТУ, Алматы, Қазақстан

² д.ф.н., профессор, Абылай хан атындағы ҚазақХҚжәнеӘТУ,

Алматы, Қазақстан

*¹e-mail: arailym.kuanyshbayeva@gmail.com

²e-mail: velinur@mail.ru

Аңдатпа. Қазіргі таңда әлеуметтік, экономикалық және саяси жүйеде үлкен өзгерістер орын алып жатыр, соған байланысты ана тілімізде түрлі терминдер мен ұғымдар пайда бола бастады. Экологиялық мәселені әлемдегі ең өзекті мәселелердің бірі десек қателеспейміз. Қазіргі таңдағы экологиялық мәселелер өрбіп, сәйкесінше осы тақырыпқа байланысты түрлі басылымдардың аудармасы да көбейіп жатыр. Экологиялық дискурс ұғымына жеке және жалпы сипаттама беріліп, қоршаған орта мәселесі қоғамның іс-әрекетіне еніп, дискурсивті түрде әсер етіп, ерекшеленеді.

Бұл жұмыста заманауи экологиялық дискурстың ерекшеліктерін ерекше атап өтіп, экологиялық дискурстың белгілі бір оқырманға бағытталуы мүмкіндігі жөнінде жазылған. Мақалада осы мәселе бойынша біршама мысалдар қарастырылған. Жұмыстың өзектілігі қоғамның экологиялық мәселеге деген үлкен қызығушылығымен, сондай-ақ лингвистердің әр түрлі жанрдағы көптеген мәтіндерге деген назарымен ерекшеленеді. Экологиялық дискурс бойынша ақпараттың әлеуетті тұтынушыларын анықтайтын арнайы критерийлердің бар екендігі дәлелденді. Қоршаған орта жөніндегі шетелдік «Ecologist», «National Geographic», «Concerned Scientists» және «Organic Matters» журналдарының негізінде экологиялық дискурс мәтінінің ұйымдастырылуы адресатқа тікелей байланысты екендігі көрсетілді. Сондай-ақ, дискурс, экологиялық дискурс және оның классификацияларына ауқымды анықтама берілді. Бұл жұмыс экологиялық дискурс мәтіндерінің ұйымдастырылуы реципиентке тәуелді екендігін көрсетеді.

Қоғамдағы экономиканың, мәдениеттің, ғылым мен білім салаларының өзгерістері ана тіліміздің мемлекеттік мәртебесінің нығаюына септігін тигізеді. Сәйкесінше, әр саладағы дискурс негізіндегі терминологиялық жүйені жетілдіру өзекті мәселелердің біріне айналуға. Жұмыстың негізгі мақсаты – экологиялық дискурс шеңберінде ағылшын тіліндегі лексеманың құрылымдық ерекшеліктерін анықтап, оған жалпы сипаттама беру. Талдау жұмысы негізінде экологиялық дискурсты зерттеу, ағылшын тілінен қазақ тіліне аудару ерекшеліктерін анықтау қажет болды. Зерттеу жұмысында сипаттау, лексика-семантикалық, саралау, құрылымдық талдау, салыстырмалы әдістер кеңінен қолданылды. Ағылшын тіліндегі экологиялық дискурстарда көрініс тапқан экологиялық терминдер қазақ тіліне негізінен транслитерация, транскрипция, калька, сөзбе-сөз аударма, экспликация немесе сипаттау сияқты стратегиялар арқылы аударылады. Эколингвистика ғылымын филология факультеттерінде арнайы пән ретінде енгізуге болады. Жұмыстың нәтижелері осы салада курстар жүргізуде және лингвистика, терминология пәндерінде практикалық және семинар сабақтарында қолдануға болады.

Тірек сөздер: экологиялық дискурс, эколингвистика, парниктік эффект, климаттық дағдарыс, ғылыми дискурс, медиадискурс, саяси дискурс.

Жұмыстың негізгі ойы

Қазіргі таңда қарқынды дамып жатқан жаңа техникалық үдеудің салдарынан қоршаған ортада едәуір өзгерістер орын алып жатыр. Бұның бәрі бүкіл тірі организмдерге елеулі әсерін тигізуде, қоршаған орта ластанып, табиғи ресурстар сарқылу үстінде. Сондықтан да, қоршаған ортаны қорғау, яғни экология проблемалары бүгінгі таңда бүкіл адамзатты толғандырады. Оның қазіргі таңдағы басты мәселелердің қатарында орын алуы көптеген жаңа ғылыми салаларының пайда болуына алып келеді. Экологиялық дискурс - қоршаған ортаға байланысты ауызша немесе жазбаша мәтін. Экологиялық дискурстың негізгі тақырыбы қоршаған ортаның табиғаты мен ахуалы болып табылады.

Кіріспе

Бүгінгі күні «дискурс» ұғымының анықтамасы және оның типологиясы туралы бірыңғай пікір жоқ. Бұл тұжырым дискурстың типологиясы әр түрлі негіздерде құрылуы мүмкіндігін түсіндіреді. Дискурсқа лингвистикалық және экстралингвистикалық компоненттер тән болғандықтан, ол коммуникация барысына да кездеседі, ал коммуникация әрқашан белгілі бір әлеуметтік кеңістікте орын алады, сондықтан да, дискурстық талдау жалпы дискурсты емес, белгілі бір дискурсты қарастырумен сипатталады. Дискурстың қазіргі кезде басты нысаны адамзат болғандықтан, қамтитын саласы өте ауқымды, кешенді ұғым [1, электронды ресурс]. Дискурсқа тән компоненттер: адресант, адресат, мақсат, уақыт шеңбері, әлеуметтік контекст. Дискурстың түрін ажырату үшін міндетті түрде «не», «қалай» және «не туралы» деген валенттіліктері қажет, өйткені олар лингвистикалық зерттеудің объектісі болып табылады [2, 14–15 бб.].

Зерттеу жұмысында біз В.И.Карасиктің анықтамасына тоқталдық: «Дискурс дегеніміз - бір-бірімен когнитивті стратегиялар арқылы байланысқан белгілі мәтіндер жиынтығындағы сөйлеу - ойлау үдерісі» [3, 17-18 бб].

Жұмыстың әдістері

Зерттеу жұмысында сипаттау, лексика-семантикалық, саралау, құрылымдық талдау, салыстырмалы әдістер кеңінен қолданылды. Ағылшын тіліндегі экологиялық дискурстарда көрініс тапқан экологиялық терминдер қазақ тіліне негізінен транслитерация, транскрипция, калька, сөзбе-сөз аударма, экспликация немесе сипаттау сияқты стратегиялар арқылы аударылады.

Ағылшын тіліндегі экологиялық терминдерді транскрипциялау арқылы аудару тәсілі қазақ тілінде терминнің сәйкесінше нақты баламасы болмаған жағдайда терминді айтылуы бойынша, ешбір артық таңба көмегінсіз тілдің таза табиғи шеңберінде қолданыс табады. Мысалы: hurricane (харрикейн, дауыл), phytoplankton (фитопланктон-су өсімдіктері), photosynthesis (фотосинтез), typhoon (тайфун) және т.б.

Транслитерация ағылшын тіліндегі терминдердің жазылуы яғни, әріпке әріп қағидасы арқылы көшіру болып табылады. Мысалы: gas (газ), metal (метал),

climate (климат), tornado (торнадо), industry (индустрия, өнеркәсіп), organism (организм), flora (флора, өсімдіктер әлемі), fauna (фауна, жануарлар әлемі), bacteria (бактерия), virus (вирус), smog (смог), environment transparency (экологиялық транспаренттілік).

Ағылшын тіліндегі экологиялық терминдердің көбісі калькалау немесе сөзбе-сөз аудару тәсілі арқылы қазақ тілінде көрініс табады. Мысалы толық калькалау – land-use (жерді игеру), pesticide resistance – пестицидтерге қарсы тұру, oil slick – мұнау дағы, oil film – мұнау көлкімесі, radiation sickness – радиация/сәуле ауруы, water pollution – судың ластануы, water distillation – суды залалсыздандыру, soil fertilization – топыраққа тыңайтқыш енгізу, deforestation - ормансыздану, forest degradation – ормандардың жұтандауы, conservation of forest – ормандарды сақтау, sustainable management of forests – ормандарды орнықты басқару, enhancement of forest carbon stocks – ормандардағы көміртек жинағыштарды көбейту, non-carbon benefits – көміртектік емес пайда.

Жалпы ғылыми және арнайы салалық экологиялық терминдерді транслитерациялау, транскрипциялау немесе калькалау арқылы аударылғанымен олар адресант немесе қабылдаушы/оқырманға түсініксіз болуы мүмкін, себебі кейбір терминдердің мағынасы контекст барысында да адресантқа беймәлім күйінде қалады. Осы жағдайларды болдырмау үшін ағылшан тіліндегі экологиялық терминдерді экспликация немесе сипаттау/түсіндірме беру тәсілін қолдана отырып қазақшаға аудару қажет. Мысалы: aquaculture – су ағзаларын жасанды жүйеде өсіру, recultivation – жерді қайта өңдеу, irrigation – егістік алқаптарын суару, reforestation – орманды қалпына келтіру, channelization – канал салу арқылы суару, dam – тоған, бөгет, desalinization – топырақтың сорын шаю, desertification – жердің шөлге, құрғақшылыққа айналуы, cosmetic spraying – дақылдың тек сыртқа бетін зақымдайтын зиянкестерге пестицид шашу, бүрку.

Зерттеу жұмысының нәтижелері

М.Халлидэй мен В.В.Красных ұсынған дискурс типологиясының критерийлеріне сүйенетін болсақ, біз экологиялық дискурсты арнайы ерекше параметрі бойынша қарастырамыз, оған біз әртүрлі функционалды стильдік мәтіндері, танымал монографиялар және экологиялық тақырыптағы көркем әдебиет туындылары жатады.

Экологиялық дискурс - қоршаған ортаға байланысты ауызша немесе жазбаша мәтін. Экологиялық дискурстың негізгі тақырыбы қоршаған ортаның табиғаты мен ахуалы болып табылады. Экологиялық дискурсты басқа дискурс түрлерінен бөлек қарастыратын болсақ, эко дискурс бағытын нақты бөліп көрсететін жүйені құру қажет болды.

Зерттеушілер ұзақ уақыт бойы экологиялық дискурс мәтіндерінің типологиясын қарастыруда. Экологиялық тақырыптағы мәтіндерінің ішінен

белгілі бір мәтіндер тобын бөлу туралы әртүрлі көзқарастар бар. Дегенмен де, көбінесе кездесетін классификациялар [4, 61 б.]:

1. **Ғылыми-техникалық.** Бұл типке, әдетте, конспект, ғылыми мақалалар, монографиялар, диссертациялар, ғылыми шолулар, аннотациялар, ғылыми баяндамалар, конференциялардағы сөздер, пікірталастар, әңгімелер, дөңгелек үстелдер сияқты экологиялық дискурс мәтіндері кіреді; дәрістер, рефераттар, анықтамалықтар, оқулықтар мен оқу-әдістемелік кешендер; ғылыми-көпшілік мақалалар және басқалары.
2. **Заңды.** Осы типтегі мәтіндер арасында заңдар, әкімшілік және мемлекеттік бұйрықтар, директивалар, қаулылар, ережелер, нұсқаулар, келісімдер, халықаралық құқық конвенциялары және басқалары жиі кездеседі;
3. **БАҚ.** Қысқаша ақпараттық жазбалар, көркем мақалалар, оқиға болған жерден репортаждар, сұхбаттар, эсселер, фельетондар; саяси үндеулер, баяндамалар, бағдарламалар; жарнамалық плакаттар мен ұрандар және басқалары жатады.
4. **Көркем.** Оған экологиялық лирика, драма, экологиялық роман, анекдот және басқалары сияқты экологиялық тақырыптағы мәтіндер жатады.
5. **Тұрмыстық.** Экологиялық тақырыпқа қатысты халықтың саясаткерлерге және БАҚ-қа арнайы жазған үндеуі.

В.И.Карасик өз жұмысында экологиялық дискурсты сипаттайтын келесі категорияларға аса көңіл бөледі: қатысушылар (журналист және ақпарат қабылдаушы), хронотоп, мақсаттар, материал (тақырып), жанрлар, прецедентті мәтіндері, дискурсивті формулалар [3].

Біздің жұмысымызда дискурсқа қатысушылар жөніндегі аспектке тоқталғымыз келеді. Экологиялық дискурстың қатысушылары - журналисттер мен оқырмандар (тыңдаушылар), ақпаратты тұтынушылар. Әдетте, экологиялық дискурстың тұтынушылары біржақты тақырыптық, класстық немесе жастық бағыттарға ие [5, 39 б].

Біз мысал ретінде төмендегі алынған мақалалардың белгілі бір оқырмандарға арналған мәтіндердің ерекшеліктеріне талдау жасауды ұйғардық:

1. Beach cleanups are missing millions of pieces of plastic [6]. / Жағажайдағы сенбілік жұмыстарында миллиондаған пластмасса жиналмаған (National Geographic)
2. Microplastics found to permeate the ocean's deepest points [7]. / Мұхиттың ең терең жерлеріне өтіп кететін микропластиктер табылды (National Geographic).

3. This country is where you can find some of the world's rarest animals [8]. / Бұл елде сіз әлемдегі ең сирек кездесетін жануарларды көре аласыз (The Ecologist).
4. Gas heat and stoves are warming the climate. Should cities start banning them [9]? / Газ жылуы мен пештер климатты жылытады. Қала тұрғындары оларға тыйым салу керек па? (National Geographic).
5. Organics: Farming with a social conscience [10]. / Органикалық тыңайтқыштар: ауыл шаруашылығының қоғам алдындағы жауапкершілігі (Organic Matters Magazine).
6. Organic Agriculture Is Key to Helping Feed the World Sustainably [11]. / Органикалық ауылшаруашылығы - әлемді азық түлікпен қамтамасыз етудің тұрақты тәсілі (Union of Concerned Scientists)

В.Б.Комоцкийдің [12] еңбегі бойынша әлеуетті оқырмандардың келесі түрлері бар: бұқаралық, арнайы, кәсіби бағдарланған немесе қандай да бір критерий бойынша ерекшеленген (жас, дін, саясат, әлеуметтік топ және т.б.). Мәтіннің бағытын бағалауға мүмкіндік беретін бірқатар критерийлер бар:

1. Қолданылатын лексика.
2. Ақпаратты ұсыну сипаты, мәтін стилі.
3. Мәтіннің қызметі.

Талқылау

Қазіргі уақытта экологиялық мәселелер және оны қорғау бұрынғыдан да өзекті бола түсуде. Халықты ақпараттандыру үшін бұқаралық ақпарат құралдарында экологиялық мәселелер жиі кездеседі. Оқырманға барынша әсер ету үшін экологиялық мақаланың авторы мәтінді құрастырудың белгілі бір ережелерін сақтауы керек, сонымен қатар ақпаратты әлеуетті тұтынушылардың мүдделері мен білімін ескереді.

1. Қолданылған лексика

Кең оқырманға бағытталған мәтіндер, әдетте, түсініксіз терминдерді қамтиды, сондай-ақ бейресми немесе жартылай ресми (қысқартулар, фразалық етістіктер, ауызекі сөйлеу элементтерін қолдану) болып келеді. Керісінше, мамандарға бағытталған мақалаларда жоғары мамандандырылған ұғымдар, терминдер бар және олар мәтіннің ресми болуымен ерекшеленеді. National Geographic журналының мақалаларында, біз келесі ерекшеліктерді байқадық (кесте 1).

1 – кесте. ‘National Geographic’ журналынан алынған мақалалардың лексикалық құрамының ерекшеліктері

Терминдер	Сипаттамасы
Come up – кенеттен болу	Фразалық етістік
End up – біту, таусылу	Фразалық етістік
What's coming out? – мән жайды анықтау	Қысқарту, фразалық етістік

Go into - шешу	Фразалық етістік
That's the bad news - бұл жаман жаңалық	Қысқарту
...animals can't be pushed back to sea – жануарларды теңізге қайтару мүмкін емес	Қысқарту
Global warming – Жаһандық жылыну Greenhouse gas – парниктік газ Climate change – климат өзгерісі Global temperature – жаһандық температура Heat wave – аномальді жылылық Energy policy – энергетикалық саясат	Адамдар арасында кең қолданысқа ие, экологиялық мәтіндерде қолданылатын терминдер

Мәтіндерден фразалық етістіктер мен қысқартулар сияқты бейресми тілдік бірліктер болғандықтан, мақалалар ауқымды оқырман қауымына бағытталған деп айта аламыз. Сонымен қатар, мәтінде адамдар арасында кеңінен қолданылатын экологиялық терминдер қолданылады, бұл да мақаланың көпшілікке бағытталғанын көрсетеді.

«The Ecologist» журналының мақалалары бейресми лингвистикалық бірліктердің қолданылуы сирек кездескенімен, адамдар арасында экологиялық тақырыптарының фразаларын қамтиды (2-кесте).

«Organic Matters» және «Union of Concerned Scientists» журналдардың жарияланған мақалаларында бейресми сөйлеу стилінің элементтері жоқ. Соған қарамастан, мамандандырылған терминдерден бөлек, кең қолданысқа ие сөздер көп болды (3-кесте).

2 - кесте. «The Ecologist» журналынан алынған мақаланың лексикалық құрамының ерекшеліктері

Wilderness area	Табиғат аймағы
Endangered ecosystem	Жойылу қаупі бар экожүйе
Indigenous people	Жергілікті тұрғындар
Vital area	Өмірлік аймақ
Terrestrial carbon	Жер қыртысының көміртегі
Climate change	Климат өзгерісі
Carbon stock	Көміртегі қоры
Global warming	Жаһандық жылыну
Global emission Глобальный выброс	Жаһандық эмиссия
Tropical forest	Тропикалық орман

3 - кесте. «Organic Matters Magazine» журналынан және «Union of Concerned Scientists» ресми сайтынан алынған мақалалардың лексикалық құрамының ерекшеліктері

Терминдер	Аударма	Сипаты
Social farming	Әлеуметтік ауылшаруашылығы	Мамандандырылған термин
Organic farming	Органикалық ауыл шаруашылығы	Мамандандырылған термин
Proponent	Белгілі бір іс-шараны жақтаушы	Мамандандырылған термин
Organic agriculture	Органикалық ауыл шаруашылығы	Мамандандырылған термин

Conventional agriculture	Дәстүрлі ауыл шаруашылығы	Мамандандырылған термин
Biodiversity loss	Биоалуантүрліліктің жойылуы	Мамандандырылған термин
Field boundaries	Өріс шекаралары	Мамандандырылған термин
Environment cost	Экологиялық шығындар	Кең қолданысқа ие термин
Water pollution	Су ластануы	Кең қолданысқа ие термин
Greenhouse gas	Парниктік газ	Кең қолданысқа ие термин
Agroforestry	Ауыл-орман шаруашылығы	Кең қолданысқа ие термин

Мақалаларда осындай терминдердің болуы мәтіннің көпшілік аудиторияға арналғанын көрсетеді. Алайда, арнайы лексиканың басым болуы осы мақалалардың мәтіндерін жоғары мамандандырылған ақпарат ретінде қарастыруды талап етеді.

2. Ақпаратты ұсыну ерекшелігі, мәтін стилі

"National Geographic" және "The Ecologist" журналдарында жарияланған мақалалар, қабылдауға әрі оқуға жеңіл. Олар бейресми сөз тіркестерді (фразалық етістіктер) және синтаксистік конструкцияларды (қысқартулар, жай сөйлемдерді қолдану) жартылай ресми сөйлеу стилі шеңберінде көпшілікке түсінікті тілде жазылған. "Organic Matters" журналының электронды нұсқасында және "Union of Concerned Scientists" ресми сайтында жарияланған мақалаларда, керісінше, терминдері қиын және көпшілікке түсініксіз. Мәтінді қабылдауға оңай болғанына қарамастан, кез-келген оқырман бұл ақпаратты түсіне алмайды, өйткені мақалада арнайы мамандандырылған терминология өте көп.

3. Мәтін функциясы

В.Б.Комоцкийдің [12] жұмысы бойынша, мақаланың қызметі мәтіннің бағытын да көрсете алады. Ғылыми-көпшілік журналында жарияланған мақала, әдетте, оқытуға, жаңа ақпарат беруге немесе әрекетке тартуға бағытталған. Ғылыми мақалалар ақпаратты тұтынушымен түсінікті түрде ұсынылады, тек шамалы ғана жаңа мәліметтер ғана қосылады. "National Geographic" және "The Ecologist" журналдарында жарияланған мақалалар ең қарапайым ақпараттық деректерді қамтиды. Аталмыш мәтіндердің негізгі қызметі – мәселе бойынша ақпараттандыру. "Organic Matters" журналының электронды нұсқасынан алынған мақала егіншілік тақырыбын егжей-тегжейлі зерттеуге бағытталған. Онда берілген ақпарат көпшілікке емес, ақпаратпен алдын ала танысқан оқырмандарға арналған.

«Union of Concerned Scientists» журналының мақаласында жалпы ақпаратпен қоса, кәсіби терминдерді де қамтиды, сондықтан да бұл мәтінді кәсіби мамандарға бағытталған десек те болады.

Қорытынды

Қорыта келе, "Organic Matters" журналының электронды нұсқасында және «Union of Concerned Scientists» ресми сайтында жарияланған мақалалар көпшілікке емес, осы саланың мамандарына бағытталған. Сондай-ақ, "National Geographic" және "The Ecologist" журналдарында жарияланған мақалалардың мәтіндері, керісінше, көпшілік оқырмандарға арналған. Бұл мақалаларда қолданылатын терминология белгілі сипатқа ие, яғни, фразалық етістіктер қолданылады, автор мен адресатты жақындастыратын типтік ауызекі қысқартулар қолданылады. Бұл журналдар ауқымды тақырыптық бояумен сипатталады, талданған мақалалар маманға белгілі мәселенің егжей-тегжейлі таныстыруға бағытталған, сондықтан да артық түсіндірмелер мен иллюстрациялық мәліметтер жоқ.

ӘДЕБИЕТ

- [1] Massaget: Discurs degen ne? [Electronic resource]. URL: <https://massaget.kz/layfstayl/debiet/50407/> (дата обращения: 10.04.2021)
- [2] Варшавская А.И. Субкатегоризация и широкое/узкое понимание дискурса (грамматика дискурса) [Текст]: Материалы XXXII междунар. филол. конф. Вып. 3 / А.И. Варшавская / Филол. фак. СПбГУ. – СПб., 2003. – С. 14-15
- [3] Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. – Волгоград: Перемена, 2002. – С. 17-18
- [4] Зайцева А. В. Типология текстов экологического дискурса ФРГ: дисс. ... канд. филол. н. – Смоленск, 2014. – 253 с.
- [5] Иванова Е. В. Метафорическая концептуализация природных катастроф в экологическом дискурсе (на материале медийных текстов): дисс. ... канд. филол. н. – Челябинск, 2007. – 219 с.
- [6] Laura Parker - Beach cleanups are missing millions of pieces of plastic [Электронный ресурс] URL: <https://www.nationalgeographic.com/environment/article/beach-cleanups-missing-millions-of-plastic-pieces>
- [7] Sarah Gibbens - Microplastics found to permeate the ocean's deepest points [Электронный ресурс]. URL: <http://www.nationalgeographic.com/environment/article/microplastic-pollution-is-found-in-deep-sea> (дата обращения: 22.03.2021).
- [8] Jason Bittel -This country is where you can find some of the world's rarest animals [Электронный ресурс]. URL: http://www.theecologist.org/blogs_and_comments/commentators/2988135/wilderness_needs_immediate_protection_for_climate_and_much_more.html (дата обращения: 22.03.2021).
- [9] Alehandra Borunda 4. Gas heat and stoves are warming the climate. Should cities start banning them [Электронный ресурс]. URL: <http://news.nationalgeographic.com/news/nationalgeographic.com/environment/article> (дата обращения: 22.03.2021)
- [10] Maher G. Organics: Farming with a social conscience [Электронный ресурс]. URL: <http://www.independent.ie/business/farming/forestry-enviro/organics-farming-with-a-social-conscience-35214660.html> (дата обращения: 10.04.2021).
- [11] Reganold J. Organic Agriculture Is Key to Helping Feed the World Sustainably [Электронный ресурс]. URL: <http://blog.ucsusa.org/science-blogger/organic-agriculture-is-key-to-helping-feed-the-world-sustainably> (дата обращения: 30.03.2021).
- [12] Комоцкий В. Б. Определение целевой аудитории специализированного делового (B2B) журнала для его успешного функционирования [Электронный ресурс] // Медиаскоп: электронный журнал. 2008. № 1. URL: <http://www.mediascope.ru/node/31> (дата обращения: 27.03.2021).

REFERENCES

- [1] Massaget: Discurs degen ne? (Massaget: What is discourse?) 2018. Available at: <https://massaget.kz/layfstay/debiet/50407/> (Accessed: 10.04.2021)
- [2] Varshavskaya A.I. Subkategorizaciya i shirokoe/uzkoe ponimanie diskursa (grammatika diskursa) (Subcategorization and broad / narrow understanding of discourse (grammar of discourse): [Tekst]: Materialy XXXII mezhdunar. filol. konf. Vyp. 3 / A.I. Varshavskaya / Filol. fak. SpbGU. – SPb., 2003. – S. 14-15[in Rus.]
- [3] Karasik V. I. YAzykovoij krug: lichnost', koncepty, diskurs. (Language circle: personality, concepts, discourse.) – Volgograd: Peremena, 2002. – S. 17-18[in Rus.]
- [4] Zajceva A. V. Tipologiya tekstov ekologicheskogo diskursa FRG: diss. ... kand. filol. n. (Typology of texts of ecological discourse in Germany, dissertation for the degree of Candidate of Philological Sciences) – Smolensk, 2014. – 253 s. [in Rus.]
- [5] Ivanova E. V. Metaforicheskaya konceptualizaciya prirodnyh katastrof v ekologicheskom diskurse (na materiale medijnyh tekstov): diss. ... kand. filol. n. (Metaphorical conceptualization of natural disasters in environmental discourse (based on media texts) : Candidate of Philology thesis) –Chelyabinsk, 2007. – 219 s. [in Rus.]
- [6] Laura Parker - Beach cleanups are missing millions of pieces of plastic [Beach cleanups are missing millions of pieces of plastic] Available at: <https://www.nationalgeographic.com/environment/article/beach-cleanups-missing-millions-of-plastic-pieces> (Accessed: 15.03.2021)
- [7] Sarah Gibbens - Microplastics found to permeate the ocean's deepest points [Microplastics found to permeate the ocean's deepest points] Available at: <http://www.nationalgeographic.com/environment/article/microplastic-pollution-is-found-in-deep-sea> (Accessed: 22.03.2021)
- [8] Jason Bittel -This country is where you can find some of the world's rarest animals [This country is where you can find some of the world's rarest animals]. Available at: http://www.theecologist.org/blogs_and_comments/commentators/2988135/wilderness_needs_immediate_protection_for_climate_and_much_more.html (Accessed: 22.03.2021).
- [9] Alehandra Borunda 4. Gas heat and stoves are warming the climate. Should cities start banning them [Gas heat and stoves are warming the climate. Should cities start banning them]. Available at: <http://news.nationalgeographic.com/https://www.nationalgeographic.com/environment/article> (Accessed: 22.03.2021)
- [10] Maher G. Organics: Farming with a social conscience [Farming with a social conscience]. Available at: <http://www.independent.ie/business/farming/forestry-enviro/organics-farming-with-a-social-conscience-35214660.html> (Accessed: 10.04.2021).
- [11] Reganold J. Organic Agriculture Is Key to Helping Feed the World Sustainably [Organic Agriculture Is Key to Helping Feed the World Sustainably]. Available at: <http://blog.ucsusa.org/science-blogger/organic-agriculture-is-key-to-helping-feed-the-world-sustainably> (Accessed: 30.03.2021).
- [12] Komotckiy V.B. Opredeleyeniye celevoi auditoriyi specializirovannogo delovogo (B2B) zhurnala dlya ego uspeshnogo funkcionirovaniya (Determination of the target audience of a specialized business (B2B) magazine for its successful functioning). 2008 Available at: <http://www.mediascope.ru/node/31> (Accessed: 27.03.2021). [In Rus.]

ОСОБЕННОСТИ СОВРЕМЕННОГО ЭКОЛОГИЧЕСКОГО ДИСКУРСА

*Куанышбаева А.Н.¹, Махпиров В.У.²

¹Докторант, КазУМОиМЯ им. Абылай Хана, Алматы, Казахстан

²д.ф.н., профессор, КазУМОиМЯ им. Абылай Хана, Алматы, Казахстан

*¹e-mail: arailym.kuanyshbayeva@gmail.com

²e-mail: velinur@mail.ru

Аннотация. В настоящее время в социальной, экономической и политической системе происходят большие изменения, благодаря которым в нашем родном языке стали появляться различные термины и понятия. Можно с уверенностью сказать, что экологические проблемы – одна из самых актуальных проблем в мире. Сегодня экологические проблемы растут, и количество переводов различных публикаций на эту тему, соответственно, увеличивается. Основная цель работы – выявить структурные особенности английской лексемы в контексте экологического дискурса и дать общую характеристику. На основе аналитической работы необходимо было изучить экологический дискурс, определить особенности перевода с английского языка на казахский. Основной причиной индивидуального и общего описания понятия экологического дискурса, а также определения его содержания является то, что проблема экологии характеризуется дискурсивным воздействием на деятельность общества.

Данная работа посвящена особенностям современного экологического дискурса. В статье отмечается, что экологический дискурс нацелен на конкретного получателя, приводятся примеры. Актуальность работы обусловлена большим общественным интересом к проблемам экологии, а также вниманием лингвистов к изучению множества текстов жанра, встречающихся в различных ситуациях. Доказано, что существуют специальные критерии для выявления потенциальных получателей информации об экологическом дискурсе. Было также выявлено, что организация текста экологического дискурса на основе актуальных статей в английских журналах «Ecologist», «National Geographic», «Concerned Scientists» и «Organic Matters» зависит от потенциального адресата. Также были даны исчерпывающие определения следующих терминов: дискурс, экологический дискурс и его классификации.

Изменения в сфере экономики, культуры, науки и образования в обществе способствуют укреплению государственного статуса нашего родного языка. Соответственно, разработка терминологической системы, основанной на дискурсе в каждой области, становится одной из наиболее актуальных проблем. В исследовании широко использовались описательный, лексико-семантический, аналитический, сравнительный методы. Экологические термины, отраженные в английских экологических дискурсах, переводятся на казахский язык в основном с помощью таких стратегий, как транслитерация, транскрипция, дословный перевод, экспликация или описание. Эколингвистика может быть введена в качестве специального предмета на филологических факультетах. Результаты работы могут быть использованы при проведении курсов по данной тематике, а также на практических и семинарских занятиях по лингвистике и терминологии.

Ключевые слова: экологический дискурс, эколингвистика, парниковый эффект, климатический кризис, научный дискурс, медиадискурс, политический дискурс.

FEATURES OF MODERN ECOLOGICAL DISCOURSE

*Kuanysbayeva A.N.¹, Makhpirov V.U.²

¹PhD student, Kazakh Ablai Khan KazUIR and WL, Almaty, Kazakhstan

²Doctor of Philosophy, professor, Kazakh Ablai Khan KazUIR and WL, Almaty, Kazakhstan

*¹e-mail: arailym.kuanysbayeva@gmail.com

²e-mail: velinur@mail.ru

Abstract. Nowadays, great changes are taking place in the social, economic and political system, thanks to which various terms and concepts began to appear in our native language. We can state that environmental problems are one of the most pressing problems in the world. Today, environmental problems are growing, and the number of translations of various publications on

this topic is increasing as well. The main purpose of the work is to identify the structural features of the English lexeme in the context of environmental discourse and to give a general description. On the basis of analytical work, it was necessary to study the ecological discourse, to determine the features of translation from English into Kazakh. The main reason for the individual and general description of the concept of ecological discourse, as well as the definition of its content, is that the problem of ecology is characterized by a discursive effect on the activities of society.

This work is devoted to the features of modern environmental discourse. This article is about how environmental discourse is aimed at a specific recipient and provides some examples on this subject. The relevance of the work is due to the great public interest in environmental issues, as well as the attention of linguists to the study of many texts of the genre that occur in different situations. It has been proven that there are special criteria for identifying potential recipients of information on environmental discourse. It has been shown that the organization of the text of ecological discourse on the basis of current articles in the English journals like "Ecologist", "National Geographic", "Concerned Scientists" and "Organic Matters" depends on the potential addressee. There is also a comprehensive definition of discourse, environmental discourse and its classifications. In this work, we have discovered that organization of environmental discourse texts directly depends on the potential recipient.

Changes in the economy, culture, science and education in society contribute to the strengthening of the state status of our native language. Accordingly, the development of a terminological system based on discourse in each area is becoming one of the most serious problems. The study widely used descriptive, lexical-semantic, analytical, structural analysis and comparative methods. Environmental terms reflected in English environmental discourses are translated into Kazakh mainly through strategies such as transliteration, transcription, calque, literal translation, explication or description. Eco-linguistics can be introduced as a special subject in philological faculties. The results of the work can be used in conducting courses on this topic, as well as in practical and seminars on linguistics and terminology.

Keywords: ecological discourse, environmental discourse, ecolinguistics, greenhouse effect, climate crisis, scientific discourse, mediadiscourse, political discourse.

Статья поступила 20.12.2021